

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 15ης Ιουλίου 1964*

Στην υπόθεση 6/64,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Giudice Conciliatore του Μιλάνου προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του παράπέμποντος δικαστού, μεταξύ

Flaminio Costa

και

ENEL

η έκδοση προδικαστικής απόφασεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 102, 93, 53 και 37 της Συνθήκης;

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους Α. Μ. Donner, Πρόεδρο, Ch. L. Hammes και Α. Trabucchi, προέδρους τμήματος, L. Delvaux, R. Rossi, R. Lecourt (εισηγητή) και W. Strauss, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Lagrange
γραμματέας: A. van Houtte

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

Απόφαση

(το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

Με Διάταξη της 16ης Ιανουαρίου 1964, που περιήλθε νομότυπα στο Δικαστήριο, ο Giudice Conciliatore του Μιλάνου, «έχοντας υπόψη το άρθρο 177 της Συνθήκης της 25ης Μαρτίου 1957 περί ιδρύσεως της ΕΟΚ, που ενσωματώθηκε στην ιταλική νομοθεσία με τον νόμο 1203 της 14ης Οκτωβρίου 1957, και τον ισχυρισμό ότι ο νόμος 1643 της 6ης Δεκεμβρίου 1962 και τα προεδρικά διατάγματα που εκδόθηκαν εις εκτέλεση του εν λόγω νόμου(...) παραβιάζουν τα άρθρα 102, 93, 53 και 37 της Συνθήκης», ανέστειλε τη διαδικασία και διέταξε να διαβιβαστεί ο φάκελος της δικογραφίας στο Δικαστήριο.

Επί της εφαρμογής του άρθρου 177

Ισχυρισμός περί απαραδέκτου που απορρέει από τη διατύπωση του ερωτήματος:

Κατά του ερωτήματος διατυπώνεται η αιτίαση ότι αποσκοπεί στην έκδοση αποφάσεως, δυνάμει του άρθρου 177, περί του συμφώνου ενός νόμου προς τη Συνθήκη.

Κατά το άρθρο όμως αυτό, τα εθνικά δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις, όπως εν προκειμένω, δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα οφείλουν, όταν ανακύπτει ενώπιόν τους τέτοιο ζήτημα, να το υποβάλλουν στο Δικαστήριο προκειμένου αυτό να αποφαινεται με προδικαστική απόφαση επί «της ερμηνείας της Συνθήκης». Η διάταξη αυτή δεν παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα ούτε να εφαρμόζει τη Συνθήκη σε συγκεκριμένη περίπτωση ούτε να αποφαινεται περί του κύρους ενός μέτρου εσωτερικού δικαίου εν αναφορά προς αυτήν, ενώ η δυνατότητα αυτή του παρέχεται στο πλαίσιο του άρθρου 169.

Το Δικαστήριο μπορεί, ωστόσο, να συναγάγει από το ατελώς διατυπωμένο ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου τα ζητήματα που αφορούν την ερμηνεία της Συνθήκης.

Αντικείμενο, επομένως, της αποφάσεώς του θα πρέπει να είναι όχι το κύρος ενός ιταλικού νόμου εν αναφορά προς τη Συνθήκη, αλλ' απλώς η ερμηνεία των προαναφερθέντων άρθρων ενόψει των νομικών δεδομένων που εκτίθενται από τον Giudice Conciliatore.

Ισχυρισμός που στηρίζεται στην έλλειψη ανάγκης ερμηνείας:

Στο δικαστήριο του Μιλάνου προσάπτεται ότι ζήτησε την ερμηνεία της Συνθήκης χωρίς αυτή να είναι απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του.

Ωστόσο, το άρθρο 177, που στηρίζεται στον σαφή διαχωρισμό μεταξύ των αρμοδιοτήτων των εθνικών δικαστηρίων και αυτών του Δικαστηρίου, δεν επιτρέπει στο τελευταίο ούτε να ερευνά τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως ούτε να ελέγχει τους λόγους και τους σκοπούς της αιτήσεως ερμηνείας.

Ισχυρισμός που αναφέρεται στην υποχρέωση του εθνικού δικαστή να εφαρμόζει τον εσωτερικό νόμο:

Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αίτηση του Giudice Conciliatore είναι «απολύτως απαράδεκτη», για τον λόγο ότι το εθνικό δικαστήριο το οποίο είναι υποχρεωμένο να εφαρμόσει έναν εσωτερικό νόμο δεν μπορεί να κάνει χρήση του άρθρου 177.

Αντίθετα προς τις συνήθεις διεθνείς συνθήκες, η Συνθήκη της ΕΟΚ δημιούργησε ιδιαίτερη έννομη τάξη, η οποία ενσωματώθηκε στα νομικά συστήματα των κρατών μελών από της θέσεως της Συνθήκης σε ισχύ και δεσμεύει τα δικαστήριά τους.

Ιδρύοντας μία Κοινότητα απεριόριστης διάρκειας, έχουσα δικά της όργανα, νομική προσωπικότητα, ικανότητα δικαίου, ικανότητα διεθνούς εκπροσωπήσεως και ιδίως πραγματικές εξουσίες απορρέουσες από τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων τους και τη μεταβίβαση εξουσιών τους στην Κοινότητα, τα κράτη μέλη περιόρισαν, αν και σε ορισμένους μόνο τομείς, τα κυριαρχικά τους δικαιώματα και δημιούργησαν έτσι ένα σύστημα δικαίου εφαρμοζόμενο τόσο στους υπηκόους τους όσο και σ' αυτά τα ίδια.

Αυτή η ενσωμάτωση διατάξεων που προέρχονται από κοινοτική πηγή στο δίκαιο κάθε κράτους μέλους και, γενικότερα, το γράμμα και το πνεύμα της

Συνθήκης έχουν ως αναγκαία συνέπεια ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επικαλούνται κατά διατάξεων της εννόμου τάξεως την οποία έχουν αποδεχθεί με βάση την αρχή της αμοιβαιότητας μεταγενέστερο μονομερές μέτρο, το οποίο, ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατόν να αντιτάσσεται στην έννομη αυτή τάξη.

Δεν είναι πράγματι δυνατόν η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου να ποικίλλει από κράτος σε κράτος υπέρ μεταγενεστέρων εσωτερικών νομοθετικών κειμένων χωρίς να υπονομεύεται η πραγμάτωση των σκοπών της Συνθήκης, στην οποία αναφέρεται το άρθρο 5, δεύτερη παράγραφος, και να προκαλούνται διακρίσεις απαγορευόμενες από το άρθρο 7.

Οι υποχρεώσεις που έχουν αναληφθεί με τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Κοινότητας δεν θα ήσαν απαλλαγμένες αιρέσεων, αλλά απλώς ενδεχόμενες, εάν ήταν δυνατή η αμφισβήτησή τους με μεταγενέστερες νομοθετικές πράξεις των συμβαλλομένων μερών.

Οσάκις αναγνωρίζεται στα κράτη μέλη το δικαίωμα να ενεργούν μονομερώς, αυτό γίνεται δυνάμει σαφούς ειδικής ρήτρας (π.χ. άρθρα 15 και 93, παράγραφος 3, 223-225).

Εξάλλου, οι αιτήσεις των κρατών μελών περί εγκρίσεως παρεκκλίσεων υπόκεινται σε συγκεκριμένες διαδικασίες για την παροχή σχετικής αδείας (π.χ. άρθρα 8, παράγραφος 4, 17, παράγραφος 4, 25, 26, 73, 93, παράγραφος 2, εδάφιο 3 και 226), οι οποίες θα καθίσταντο άνευ αντικειμένου εάν τα κράτη μέλη είχαν τη δυνατότητα να αποφεύγουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους με τη θέσπιση απλού νόμου.

Η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου επιβεβαιώνεται με το άρθρο 189, κατά το οποίο ο κανονισμός είναι «δεσμευτικός» και «ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος».

Η διάταξη αυτή, η οποία δεν συνοδεύεται από καμία επιφύλαξη, δεν θα είχε νόημα αν τα κράτη μπορούσαν μονομερώς να την καταστήσουν ανενεργό με την έκδοση νομοθετικής πράξεως δυναμένης να αντιταχθεί στα κοινοτικά κείμενα.

Από το σύνολο των προεκτεθέντων συνάγεται ότι, εφ' όσον το δίκαιο που γεννήθηκε από τη Συνθήκη απορρέει από αυτόνομη πηγή δικαίου, δεν είναι δυνατόν, λόγω του ιδιόμορφου πρωτότυπου χαρακτήρα του, να του αντιτάσσεται οποιο-

δήποτε εσωτερικό νομοθετικό κείμενο, χωρίς να χάνει τον κοινοτικό του χαρακτήρα και χωρίς να διακυβεύεται η νομική βάση της ίδιας της Κοινότητας.

Η εκ μέρους των κρατών μελών μεταβίβαση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από τις διατάξεις της Συνθήκης από την εσωτερική τους έννομη τάξη στην κοινοτική συνεπάγεται οριστικό περιορισμό των κυριαρχικών δικαιωμάτων τους, κατά του οποίου δεν είναι δυνατόν να προβληθεί μεταγενέστερη μονομερής πράξη μη συμβιβαζόμενη προς την έννοια της Κοινότητας.

Κατά συνέπεια, περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 177, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε εθνικό νόμο, συντρέχει οσάκις τίθεται ζήτημα ερμηνείας της Συνθήκης.

Με τα ερωτήματα που υπέβαλε ο Giudice Conciliatore σχετικά με τα άρθρα 102, 93, 53 και 37 ερωτά καταρχάς αν οι διατάξεις αυτές επάγονται άμεσα αποτελέσματα και γεννούν υπέρ των ιδιωτών δικαιώματα τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ποια είναι η έννοια των εν λόγω διατάξεων.

Επί της ερμηνείας του άρθρου 102

Σύμφωνα με το άρθρο 102, αν «υπάρχει φόβος» η θέσπιση μιας νομοθετικής διατάξεως να προκαλέσει «στρέβλωση», το κράτος μέλος που θέλει να προβεί στη θέσπισή της «συμβουλευέται την Επιτροπή», η οποία μπορεί στη συνέχεια να συστήσει στα κράτη τα κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή της απειλουμένης στρεβλώσεως.

Το άρθρο αυτό, το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο που είναι αφιερωμένο στην «προσέγγιση των νομοθεσιών», σκοπό έχει να αποτρέψει την περαιτέρω διαφοροποίηση των εθνικών νομοθεσιών μεταξύ τους ενόψει των στόχων της Συνθήκης.

Με τη διάταξη αυτή τα κράτη μέλη περιόρισαν την ελευθερία τους για ανάληψη πρωτοβουλιών, αποδεχθέντα να τηρούν μία διαδικασία διαβουλεύσεων.

Επομένως, δεδομένου ότι ανέλαβαν με τη θέλησή τους και απερίφραστα την υποχρέωση να συμβουλευούνται προληπτικώς την Επιτροπή σε κάθε περίπτωση κατά την οποία τα νομοθετικά τους σχέδια θα μπορούσαν να δημιουργήσουν έστω και μικρό κίνδυνο ενδεχομένης στρεβλώσεως, τα κράτη μέλη ανέλαβαν

έναντι της Κοινότητας υποχρέωση που τα δεσμεύει ως κράτη, η οποία όμως δεν γεννά υπέρ των ιδιωτών δικαιώματα τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν.

Η Επιτροπή υποχρεούται να μεριμνά για την τήρηση των επιταγών του εν λόγω άρθρου, η υποχρέωση όμως αυτή δεν παρέχει στους ιδιώτες τη δυνατότητα να επικαλούνται, στα πλαίσια του κοινοτικού δικαίου και διά του άρθρου 177, ούτε την παράβαση του κράτους για το οποίο πρόκειται, ούτε την εκ μέρους της Επιτροπής μη εκπλήρωση των υποχρεώσεών της.

Επί της ερμηνείας του άρθρου 93

Σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 93, η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, «εξετάζει διαρκώς τα καθεστώτα ενισχύσεων που υφίστανται στα κράτη», προκειμένου να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα που απαιτεί η λειτουργία της κοινής αγοράς.

Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 93, η Επιτροπή πρέπει να ενημερώνεται εγκαίρως περί των σχεδίων που αποβλέπουν στη θέσπιση ή την τροποποίηση των ενισχύσεων, ενώ το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν δύναται να εφαρμόσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν από την ολοκλήρωση της κοινοτικής διαδικασίας και, ενδεχομένως, της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου.

Οι διατάξεις αυτές, οι οποίες περιλαμβάνονται στο τμήμα της Συνθήκης που είναι αφιερωμένο στις «κρατικές ενισχύσεις» αποσκοπούν, αφενός, στην προοδευτική κατάργηση των υφισταμένων ενισχύσεων και, αφετέρου, στην αποτροπή θεσπίσεως νέων ενισχύσεων «υπό οποιαδήποτε μορφή», από τα κράτη μέλη στα πλαίσια της διαχειρίσεως των εσωτερικών τους υποθέσεων, οι οποίες ενδέχεται να ευνοούν σε σημαντικό βαθμό, άμεσα ή έμμεσα, επιχειρήσεις ή προϊόντα και απειλούν, έστω και δυνάμει, να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό.

Με το άρθρο 92, τα κράτη μέλη αναγνώρισαν ότι οι εν λόγω ενισχύσεις δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά και έτσι ανέλαβαν σιωπηρά την υποχρέωση να μη χορηγούν ενισχύσεις παρά στα πλαίσια των παρεκκλίσεων που προβλέπονται από τη Συνθήκη, ενώ με το άρθρο 93 συμφώνησαν απλώς και μόνο να τηρούν τις κατάλληλες διαδικασίες, τόσο κατά την κατάργηση των υφισταμένων ενισχύσεων όσο και κατά τη θέσπιση νέων.

Αναλαμβάνοντας οικειοθελώς και κατά τον πανηγυρικό αυτό τρόπο την υποχρέωση να ενημερώνουν την Επιτροπή «εγκαίρως» περί των σχεδίων τους

για τη χορήγηση ενισχύσεων και αποδεχθέντα την τήρηση των διαδικασιών του άρθρου 93, τα κράτη μέλη ανέλαβαν, επομένως, έναντι της Κοινότητας, υποχρέωση η οποία τα δεσμεύει ως κράτη, αλλά δεν γεννά δικαιώματα υπέρ των ιδιωτών, παρά μόνο στα πλαίσια της τελευταίας διατάξεως της παραγράφου 3 του εν λόγω άρθρου, της οποίας όμως δεν τίθεται θέμα εφαρμογής στην προκειμένη περίπτωση.

Η Επιτροπή υποχρεούται να εξασφαλίζει την τήρηση των διατάξεων του άρθρου αυτού, το οποίο μάλιστα την υποχρεώνει να εξετάζει διαρκώς, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, τα συστήματα ενισχύσεων που υφίστανται η υποχρέωση όμως αυτή δεν παρέχει στους ιδιώτες τη δυνατότητα να επικαλούνται, στα πλαίσια του κοινοτικού δικαίου και διά του άρθρου 177, ούτε την παράβαση του κράτους για το οποίο πρόκειται ούτε την εκ μέρους της Επιτροπής μη εκπλήρωση των υποχρεώσεών της.

Επί της ερμηνείας του άρθρου 53

Σύμφωνα με το άρθρο 53, τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην εισάγουν νέους περιορισμούς στην εγκατάσταση στο έδαφός τους υπηκόων άλλων κρατών μελών, εκτός αν ορίζεται άλλως στη Συνθήκη.

Η κατά τον τρόπο αυτό αναληφθείσα υποχρέωση των κρατών μελών αναλύεται νομικά σε μία απλή υποχρέωση αποχής από ενέργεια.

Δεν υπόκειται σε καμία αίρεση η δε εκτέλεσή της ή η επέλευση των αποτελεσμάτων της δεν εξαρτάται από πράξη ούτε των κρατών μελών ούτε της Επιτροπής.

Πρόκειται, επομένως, για υποχρέωση πλήρη, νομικώς τελεία και, κατά συνέπεια, ικανή να επάγεται άμεσα αποτελέσματα στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των πολιτών τους.

Αυτή η τόσο ρητώς διατυπωμένη απαγόρευση, η οποία τέθηκε σε ισχύ μαζί με τη Συνθήκη στο σύνολο της Κοινότητας και, ως εκ τούτου, ενσωματώθηκε στα νομικά συστήματα των κρατών μελών, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του δικαίου τους και αφορά άμεσα τους υπηκόους τους, υπέρ των οποίων γεννά προσωπικά δικαιώματα τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν.

Η αιτουμένη ερμηνεία του άρθρου 53 επιβάλλει την εξέτασή του στο πλαίσιο του κεφαλαίου περί του δικαιώματος εγκαταστάσεως, στο οποίο και υπάγεται.

Το εν λόγω κεφάλαιο, μετά το άρθρο 52, όπου επιτάσσει την προοδευτική κατάργηση των «περιορισμών της ελευθερίας εγκαταστάσεως των υπηκόων ενός κράτους μέλους στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους», στο άρθρο 53 προβλέπει ότι τα κράτη αυτά δεν εισάγουν «νέους περιορισμούς για την εγκατάσταση στην επικράτειά τους υπηκόων άλλων κρατών μελών».

Το ερώτημα, κατά συνέπεια, που τίθεται είναι υπό ποιές προϋποθέσεις παρέχεται στους υπηκόους των άλλων κρατών μελών το δικαίωμα ελεύθερης εγκαταστάσεως.

Το άρθρο 52, δεύτερη παράγραφος, διευκρινίζει το ζήτημα, ορίζοντας ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως περιλαμβάνει την ανάληψη και την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων, τη σύσταση και τη διαχείριση επιχειρήσεων «σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται από τη νομοθεσία της χώρας εγκαταστάσεως για τους δικούς της υπηκόους».

Επομένως, για την τήρηση του άρθρου 53, αρκεί να μη λαμβάνεται κανένα νέο μέτρο που να υποβάλλει την εγκατάσταση υπηκόων των άλλων κρατών μελών σε ρύθμιση αυστηρότερη εκείνης η οποία ισχύει για τους ημεδαπούς, τούτο δε ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος που διέπει τις επιχειρήσεις στο εν λόγω κράτος.

Επί της ερμηνείας του άρθρου 37

Σύμφωνα με το άρθρο 37, παράγραφος 1, τα κράτη μέλη διαρρυθμίζουν προοδευτικώς «τα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα» κατά τρόπο ώστε να αποκλείεται, ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως, οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών.

Περαιτέρω, με την παράγραφο 2, το εν λόγω άρθρο επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε νέου μέτρου αντιθέτου προς την ανωτέρω διάταξη.

Έτσι, τα κράτη μέλη ανέλαβαν διττή υποχρέωση: ενεργητική, αφενός, που συνίσταται στη διαρρύθμιση των κρατικών μονοπωλίων τους και παθητική, αφετέρου, που συνίσταται στην αποφυγή λήψεως κάθε νέου μέτρου.

Αυτής ακριβώς της τελευταίας υποχρέωσης ζητείται η ερμηνεία, καθώς επίσης και των στοιχείων της πρώτης που είναι αναγκαία για την ερμηνεία αυτή.

Το άρθρο 37, παράγραφος 2, προβλέπει μία μη υποκείμενη σε αιρέσεις απαγόρευση, η οποία δεν δημιουργεί υποχρέωση ενεργείας, αλλά αποχής από ενέργεια.

Η εν λόγω υποχρέωση δεν συνοδεύεται από καμιά επιφύλαξη που να εξαρτά την ισχύ της από την έκδοση θετικής πράξεως εσωτερικού δικαίου.

Η απαγόρευση αυτή, από την ίδια τη φύση της, είναι ικανή να επάγεται άμεσα αποτελέσματα στις έννομες σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των πολιτών τους.

Αυτή η τόσο ρητώς διατυπωμένη απαγόρευση, η οποία τέθηκε σε ισχύ μαζί με τη Συνθήκη στο σύνολο της Κοινότητας και, ως εκ τούτου, ενσωματώθηκε στο νομικό σύστημα των κρατών μελών, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του δικαίου τους και αφορά άμεσα τους υπηκόους τους, υπέρ των οποίων γεννά προσωπικά δικαιώματα τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν.

Η αιτούμενη ερμηνεία του άρθρου 37, λόγω της περίπλοκης διατυπώσεώς του και της σχέσεως αλληλεξαρτήσεως των παραγράφων 1 και 2, επιβάλλει την εξέταση των τελευταίων στο πλαίσιο ολοκλήρου του κεφαλαίου στο οποίο εντάσσονται.

Το εν λόγω κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην «κατάργηση των ποσοτικών περιορισμών μεταξύ των κρατών μελών».

Παραπέμποντας στις «αρχές της παραγράφου 1», το άρθρο 37, παράγραφος 2, σκοπεί να αποκλείσει οποιαδήποτε νέα διάκριση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών ως προς τους «όρους εφοδιασμού και διαθέσεως».

Μετά τον καθορισμό του σκοπού του κατά τα ανωτέρω, το άρθρο 37, παράγραφος 1, περιγράφει, για να τα απαγορεύσει, τα μέσα με τα οποία υφίσταται κίνδυνος να παρακωλυθεί η πραγματοποίηση του σκοπού αυτού.

Έτσι, συνεπεία της παραπομπής του άρθρου 37, παράγραφος 2, απαγορεύεται η δημιουργία κάθε νέου μονοπωλίου ή οργανισμού που καλύπτεται από το άρθρο

37, παράγραφος 1, στο βαθμό που τείνει στην εισαγωγή νέων διακρίσεων ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως.

Εναπόκειται, επομένως, στο δικαστήριο της ουσίας να ερευνήσει καταρχάς αν παρακωλύεται πράγματι η πραγματοποίηση του σκοπού αυτού, αν δηλαδή το ίδιο το επίδικο μέτρο εισάγει ή θα έχει ως συνέπεια νέες διακρίσεις μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως.

Πρέπει, περαιτέρω, να εξετασθούν τα μέσα στα οποία αναφέρεται το άρθρο 37, παράγραφος 1.

Το εν λόγω άρθρο απαγορεύει την ίδρυση, όχι οποιουδήποτε κρατικού μονοπωλίου, αλλά μόνο των κρατικών μονοπωλίων «εμπορικού χαρακτήρα», και τούτο, στον βαθμό που τείνουν στη δημιουργία των ανωτέρω διακρίσεων.

Για να εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου αυτού, τα εν λόγω κρατικά μονοπώλια και οι οργανισμοί πρέπει, αφενός, να έχουν ως αντικείμενο συναλλαγές επί εμπορικού προϊόντος δυναμένου να καταστεί αντικείμενο ανταγωνισμού και εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών και, αφετέρου, να διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στο εμπόριο αυτό.

Εναπόκειται στο δικαστήριο της ουσίας να εκτιμά σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση αν η οικονομική δραστηριότητα για την οποία πρόκειται αφορά τέτοιο προϊόν το οποίο, λόγω της φύσεώς του και των τεχνικών ή διεθνών δεδομένων που το διέπουν, μπορεί να επηρεάσει αισθητά τις εισαγωγές ή εξαγωγές μεταξύ υπηκόων των κρατών μελών.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

έχοντας υπόψη τα διαδικαστικά έγγραφα,

αφού άκουσε την έκθεση του εισηγητή δικαστή, τις παρατηρήσεις των διαδίκων της κυρίας δίκης, της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ιταλικής Κυβερνήσεως καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα,

έχοντας υπόψη τα άρθρα 37, 53, 93, 102, 177 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, το πρωτόκολλο περί του οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και τον Κανονισμό Διαδικασίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,

κρίνοντας επί της ενστάσεως απαραδέκτου, που ερείδεται επί του άρθρου 177,

αποφασίζει:

Τα ερωτήματα που υποβλήθηκαν από τον Giudice Conciliatore του Μιλάνου δυνάμει του άρθρου 177 είναι παραδεκτά, καθόσον, στη συγκεκριμένη περίπτωση, αναφέρονται στην ερμηνεία διατάξεων της Συνθήκης ΕΟΚ, δεδομένου ότι καμία μεταγενέστερη μονομερής πράξη δεν είναι δυνατόν να αντισταχθεί στους κοινοτικούς κανόνες·

αποφαίνεται δε ότι:

- 1) Το άρθρο 102 δεν περιέχει διατάξεις ικανές να γεννούν υπέρ των ιδιωτών δικαιώματα τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν.
- 2) Ούτε τα οριζόμενα από το άρθρο 93, που αφορούν το τεθέν ερώτημα, περιέχουν τέτοιες διατάξεις.
- 3) Το άρθρο 53 συνιστά κοινοτικό κανόνα ικανό να γεννά υπέρ των ιδιωτών δικαιώματα, τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν.

Το εν λόγω άρθρο απαγορεύει τη λήψη κάθε νέου μέτρου που υποβάλλει την εγκατάσταση υπηκόων των άλλων κρατών μελών σε ρύθμιση αυστηρότερη εκείνης η οποία ισχύει για τους ημεδαπούς και τούτο ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος που διέπει τις επιχειρήσεις.

- 4) Το άρθρο 37, παράγραφος 2, συνιστά στο σύνολό του κοινοτικό κανόνα ικανό να γεννά υπέρ των ιδιωτών δικαιώματα, τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν.

Στα πλαίσια του υποβληθέντος ερωτήματος, σκοπός της εν λόγω διατάξεως είναι να απαγορεύσει τη λήψη κάθε νέου μέτρου αντίθετου προς τις αρχές της παραγράφου 1, δηλαδή κάθε μέτρου που εισάγει ή μπορεί να έχει ως συνέπεια νέες διακρίσεις μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως μέσω μονοπωλίων ή οργανισμών που να έχουν, αφενός, ως αντικείμενο συναλλαγές επί εμπορικού προϊόντος ικανού να καταστεί αντικείμενο ανταγωνισμού και εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών και, αφετέρου, να διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στο εμπόριο αυτό.

Κρίθηκε, αποφασίστηκε στο Λουξεμβούργο στις 15 Ιουλίου 1964.

Donner	Hammes	Trabucchi	
Delvaux	Rossi	Lecourt	Strauss

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 15 Ιουλίου 1964.

Ο Γραμματέας
A. van Houtte

Ο Πρόεδρος
A. M. Donner